

واکاوی کتابچه موقوفات بقعه امامزاده

علی بن محمد الباقر علیه السلام (مشهد اردهال کاشان)

مهدی باریکرسفی

چکیده:

این نوشتار به معرفی و بررسی کتابچه موقوفات بارگاه مطهر و منور امامزاده علی بن محمد الباقر علیه السلام واقع در مشهد اردهال کاشان می پردازد. این کتابچه که مهور به مهر تأیید بزرگانی همچون مرحوم ملا محمد نراقی فرزند ملا احمد نراقی است در سال ۱۲۶۶ هـ. ق به رشته تحریر درآمده و در اصل به عنوان دستورالعملی جهت کفالت امورات مهمه آن آستان مقدس، ایجاد شده و بیش از بیست مورد از موقوفات بقعه نیز در آن معرفی و تشریح گردیده است؛ موقوفاتی که شامل آب، درخت، زمین و مغازه بوده و با توجه به ارادت خاص مردم منطقه کاشان به ساحت مقدس اهل بیت علیهم السلام و فرزندان ایشان به ویژه حضرت علی بن محمد الباقر علیه السلام، این موقوفات در مناطق مختلف شهرستان شکل گرفته است.

با بررسی کتابچه مذکور، علاوه بر بررسی موقوفات و بازخوانی متنی که مربوط به عصر قاجار بوده و از خط سیاق^۱ نیز در آن استفاده گردیده، تصویر روشنی از فضای فعالیت های فرهنگی، عمرانی و مدیریتی بقعه این امامزاده عظیم الشان نیز برای خواننده ترسیم می گردد.

کلیدواژه ها:

امامزاده، علی بن محمد الباقر علیه السلام، مشهد اردهال، کتابچه، موقوفات.

مقدمه

در آیات متعدد و روایات عدیده، مؤمنان به پرداختن صدقه و انفاق مال تشویق و ترغیب شده‌اند تا از این راه بتوانند آسایش دنیا و سعادت آخرت خویش را فراهم کنند. صدقات در اسلام به دو دسته صدقات واجب و صدقات مستحب تقسیم می‌شوند. از مطلوب‌ترین صدقات مستحبی، وقف است که در مقایسه با دیگر صدقات از ویژگی‌های جاریه بودن و استمرار داشتن پاداش برای وقف‌کننده برخوردار است.

وقف مسیری جهت نیل به رحمت و اسعه الهی است که با نیتی پاک و مقدس رهروان این راه نورانی را به جاودانگی پیوند داده و ثمرات و برکاتش همیشگی و ابدی است. اولین واقف و یا بنیانگذار این سنت حسنه، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بوده است. ایشان در ابتدای حضور خویش در مدینه، مسجد را به‌عنوان مکانی مقدس برای عبادت مسلمین همچین پایگاهی سیاسی برای اتخاذ تصمیم‌های مهم در مورد جهاد علیه کفار و یا آینده جامعه اسلامی و نیز به‌عنوانی مکان امنی جهت رفع موانع و مشکلات اجتماعی، قرار دادند.

ائمہ معصومین علیهم السلام نیز با اقتدا به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پای در این امر مقدس نهادند چنان‌که یکی با وقف چاه‌های حفر نموده به دست خویش و دیگر از ایشان با وقف خون خود و خاندان پاک خویش و دیگری با وقف علم و دانش، دیگران را از دریای بیکران رحمت الهی بهره‌مند ساختند. شیعیان اهل بیت علیهم السلام نیز با تأسی از ایشان بخشی از اموال خویش را به نیت مختلف وقف می‌نموده‌اند که در این بین، اوقاف مربوط به امامزادگان علیهم السلام و بقاع متبرکه از امور بسیار شایع در طول تاریخ ایران دوره اسلامی به ویژه از روزگار صفویه به بعد بوده است و همواره سنت وقف نزد شیعیان به دلیل انس و ارادات به ساحت مقدس قرآن کریم و اهل بیت عصمت و طهارت، به‌ویژه فرزندان ایشان از رسوم بسیار پسندیده بوده؛ سنتی جهت مبارزه با روحیه مال‌پرستی و ثروت‌اندوزی و جهت تقلیل اختلافات طبقاتی و از طرفی

آگاهی و بصیرت در خصوص ذخیره نمودن اموال و دارایی خویش جهت سرای باقی.

از طرفی ورود و حضور فرزندان اهل بیت علیهم السلام در کشور ما برکات فراوانی را به همراه داشته که یکی از آن گسترش فرهنگ وقف بوده که منتج به برکات مادی و معنوی و افری گردیده است. یکی از این امامزادگان بزرگوار فرزند امام باقر علیه السلام و برادر امام صادق علیه السلام حضرت ابالحسن علی بن محمد باقر علیه السلام در سرزمین اردهال می باشند که با حضور خود در سال ۱۱۳ هـ. ق برکات و نعمات فراوانی به ویژه به منطقه کاشان رسانیده اند.

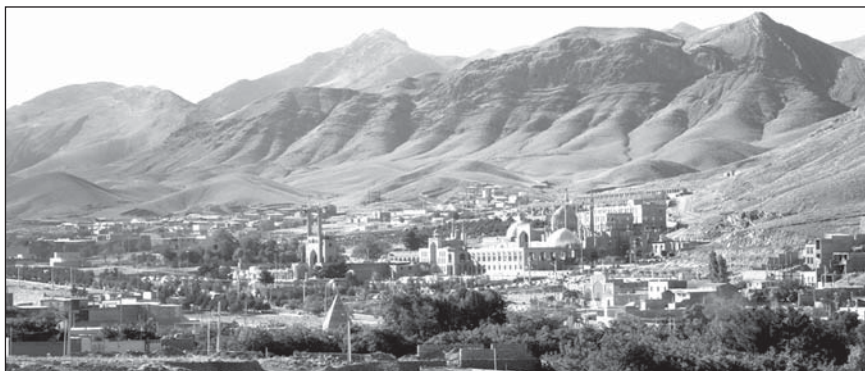
این مقاله به واکاوی و بررسی کتابچه ای می پردازد که در سال ۱۲۶۶ هـ. ق به امر عالم بزرگوار مرحوم ملا محمد نراقی فرزند ملا احمد نراقی جهت امورات مهمه آستان مقدس آن امامزاده کتابت گردیده و در آن موقوفات مربوط به امامزاده و نیات آن، همچنین شرح وظایف خدمه آستان تشریح شده است.

مشهد اردهال (اردهار)

به مجموعه روستاهای باریکرسف، بهار (کرمه)، جوشق، حسنارود، علوی، غیاث آباد و مهدی آباد (گره جار) و... مشهد اردهال گفته می شود. مشهد اردهال در فاصله ۳۵ کیلومتری غرب کاشان بین حصارى از یک سلسله کوه به نام اردهال در ارتفاع ۱۷۷۰ متر از سطح دریا واقع شده است و دارای آب و هوای کوهستانی با زمستان های سرد و تابستان های بسیار عالی است که سوابق تاریخی زیادی را داراست. رشته کوه ها و ارتفاعات آنجا را «اردهار ۲» یا «اردهال» یعنی کوه یا رشته کوه مقدس نامیده اند.

مشهد اردهال در کنار جاده آسفالت کاشان - دلیجان واقع است و بقعه و مشهد امامزاده سلطان علی بن محمد باقر علیه السلام در جوار روستای باریکرسف و غیاث آباد و در دامنه کوه هایی که این منطقه را احاطه کرده، قرار گرفته است.

آنچه موجب شهرت و اعتبار سرزمین اردهال گردیده وجود و حضور امامزاده واجب‌التعظیم حضرت علی بن محمد باقر علیه السلام است که شرح حال ایشان در ادامه خواهد آمد؛ بنای اصلی مجموعه زیارت امامزاده در مشهد اردهال از ابنیه عهد سلاجقه (قرن ششم) می‌باشد و این بنا به دستور مجدالدین عبیدالله کاشانی ساخته شده و چون محل دفن این شهید بزرگوار مورد توجه عموم شیعیان بوده است همواره به رونق و آبادانی آن کوشیده‌اند. و در دوره‌های مختلف مخصوصاً در عهد صفویه و قاجار الحاقات و تصرفات زیادی در اطراف و داخل صحن‌ها به وجود آورده‌اند.

بارگاه امامزاده علی بن محمد باقر علیه السلام و امامزاده حسین بن علی بن الحسین علیه السلام در منطقه مشهد اردهال کاشان

در خطبه معروف به «ملاحم» که حضرت علی علیه السلام پس از جنگ جمل در بصره ایراد فرمودند عباراتی در خصوص سرزمین اردهال بدین شرح آمده:

«وفی خطبة الملاحم لامیر المؤمنین علیه السلام التي خطب بها بعد وقعة الجمل بالبصرة قال: يخرج الحسنی صاحب طبرستان مع جمع کثیر من خيله و رجله حتی یأتی نيسابور فیفتحها و یقسم أبوابها ثم یأتی اصبهان، ثم الی قم، فیقع بینه و بین أهل قم وقعة عظيمة یقتل فیها خلق کثیر فینهزم أهل قم، فینهب الحسنی أموالهم و یسبی ذراریهم و نساءهم و یخرب دورهم، فیفرع أهل قم الی جبل یقال لها «وراردهار»

فیقیم الحسنی بیلدهم اربعین یوماً و یقتل منهم عشرين رجلاً و یصلب منهم رجلین ثم یرحل عنهم^۳؛ حسنی، امیر طبرستان با لشکری انبوه از سواره و پیاده حرکت می‌کند تا به نیشابور می‌رسد و آنجا را فتح می‌کند و به تصرف خود در می‌آورد. سپس به سوی اصفهان و بعد از آن به قم می‌رود. بین لشکر او و مردم قم نبردی سخت واقع می‌شود که عده بسیاری کشته می‌شوند.

در نتیجه، اهالی قم شکست می‌خورند و حسنی اموالشان را غارت می‌کند و زنان و فرزندانشان را اسیر و خانه‌هایشان را خراب می‌نماید. اهالی قم به سمت کوهی که «ورادهار» نام دارد، می‌گریزند و حسنی چهل روز در شهر قم می‌ماند و بیست مرد را می‌کشد و دو مرد را به دار می‌آویزد و از قم می‌رود.»

حضرت علی بن محمد باقر علیه السلام

حضرت ابوالحسن علی ابن امام محمد باقر علیه السلام فرزند بلافضل امام باقر علیه السلام و برادر بزرگوار امام صادق علیه السلام و ابوالزوجه امام کاظم علیه السلام می‌باشد. ایشان در سال ۱۱۳ هـ. ق جهت امر تبلیغ دین مبین اسلام و پاس‌خگویی به احساسات مذهبی مومنان وارد کاشان شدند و به مدت سه سال در میان عاشقان و دل‌باختگان اهل بیت علیهم السلام به ارشاد مردم ولایت‌مدار پرداختند. از ویژگی‌های بارز این امامزاده لازم‌التعظیم می‌توان به فرزند بلافضل بودن و همچنین نایب‌الامامین یعنی امام محمد باقر و امام جعفر صادق علیهم السلام اشاره نمود.

شیخ عباس قمی، درباره فرزندان امام باقر علیه السلام می‌نویسد: بدان که اولاد آن حضرت، بنابر آنچه شیخ مفید و طبرسی و دیگران ذکر کرده‌اند، از پسر و دختر، هفت نفرند: ابو عبدالله جعفر بن محمد علیه السلام و عبدالله که از ام فروه بنت قاسم بن محمد بن ابی بکر بودند و ابراهیم و عبیدالله که از ام حکیم بوده و هر دو در ایام حیات پدر بزرگوارشان وفات کردند. و علی و زینب و ام سلمه که از ام ولد بودند؛ هر چند که در بعضی کتب دیگر ام سلمه را از مادری دیگر دانسته‌اند»^۴.

علامه مجلسی در بحارالانوار، به نقل از ارشاد شیخ مفید، اعلام الوری طبرسی و مناقب ابن شهر آشوب و...، برای امام باقر (ع) از زنان متعدّد، هفت فرزند؛ پنج پسر و دو دختر بدین شرح ذکر کرده است: ۱. جعفر (امام صادق (ع))، ۲. عبدالله (از امّ فروه)، ۳. عبیدالله، ۴. ابراهیم (از امّ حکیم)، ۵. علی، ۶. زینب و ۷. امّ سلمه (از امّ ولد) ۵ شیخ طوسی در کتاب رجالش می‌نویسد: «علی بن محمد بن علی بن الحسین و کان من اصحاب الصادق؛ علی فرزند امام باقر (ع) فرزند امام سجاده (ع) از اصحاب امام صادق (ع) بوده است» ۶.

در خصوص مقام والای آن حضرت روایت‌های متعددی نقل شده است که از جمله آن می‌توان به حدیث حضرت امام صادق (ع) اشاره نمود که می‌فرماید: «هرکس برادرم حضرت علی ابن باقر را در اردهال زیارت کند مانند کسی است که قبر جدم حسین را در کربلا زیارت کرده باشد». و همچنین حضرت امام رضا (ع) می‌فرماید: «نعم الموضع الاردهال فلزم و تمسک به؛ چه خوب مکانی است اردهال پس به آن التزام و تمسک پیدا کنید» ۷.

صاحب کتاب ریاض العلماء می‌نویسد: «سید اجل سید علی بن مولانا امام باقر (ع) از بزرگان و اکابر فرزندان امام باقر (ع) است و بیان عظمت شأنش نیازی به کلام طولانی ندارد. قبرش در حوالی کاشان و معروف به «مشهد بارکرس» است. گنبد رفیع و عظیمی دارد و جماعتی از علمای شیعه نیز در شأن او فضایی گفته و درباره کرامات او و مشهدش حکایاتی دارند» ۸.

عالم بزرگوار حضرت آیت الله نجفی مرعشی در کتاب مزارات علویین می‌نویسد: «اردهال و در جوار آن قبر علی فرزند امام محمد باقر (ع) و قبرهای جماعتی از علویین است که از آنهاست اسماعیل فرزند اسحاق فرزند کاظم و از آنهاست حکیمه خاتون که او مادر عبدالله و زوجه اسماعیل مذکور است و از آنها عبدالله و عبدالوهاب دو فرزند اسماعیل مذکور همین طور دیدم در ورقه‌ای که تاریخ آن ۱۳۵۷ بود و به تحقیق ذکر کرده در آن ورقه کیفیت شهادت علی فرزند باقر (ع)

را گفته و از مدفونین در آن محل امیر کمال‌الدین فرزند امیر شمس‌الدین و متاهی می‌شود نسبت آن به سوی علی مذکور و باز در آن ورقه بود: به درستی که مادر علی فرزند محمد باقر علیه السلام حکیمه دختر اسد فرزند مغیره الثقفی است و در موضع دیگر از کتاب مزبور فرموده: نسلج (نشلک) از قراء کاشان است. و بعد از جمله‌ای فرموده، و آن قریه، قریه‌ای است از مشهد اردهال که مزار مولای ما (علی) فرزند امام محمد باقر علیه السلام در آن مشهد است».

دلیل هجرت حضرت علی بن باقر علیه السلام از مدینه طیبه به جانب کاشان این گونه شهرت دارد که گروهی از مردم حوالی کاشان از فین و اردهال که با کاروان حج به طواف خانه مشرف شده بودند، در بین راه مکه به مدینه به صحبت امام باقر علیه السلام مفتخر گردیده، از آن امام استدعا می‌کنند که یکی از فرزندان خود را برای ارشاد به همراه آنان اعزام فرماید و آن حضرت، فرزند خود حضرت علی الطاهر را با ایشان گسیل می‌دارد.

حضرت علی بن باقر علیه السلام مدت سه سال در کاشان و مشهد اردهال و نواحی آن به تبلیغ و ارشاد مردم مشغول بوده و در اردهال نماز جمعه اقامه می‌نمود تا زمانی که حکومت ظلم و جور به وسیله ایادی خود در منطقه و اعزام سپاه به محل سکونت آن حضرت در بیست و هفتم جمادی‌الثانی داخل اردهال در یک دره موسوم به دره ازناوه، آن حضرت را به شهادت رسانیدند. جنازه مبارک ایشان را در فاصله دو کیلومتری قتلگاه آن حضرت دفن کردند و اکنون مزار وی دارای قبه و بارگاه عالی، صحن‌های متعدد و موقوفات و نذورات و خدمه بسیار است، از قدیم الایام خلق بسیاری از سایر بلاد ایران برای زیارت آن بزرگوار در این محل مقدس (مخصوصاً در هفدهم مهرماه در مراسم قالیشویان) اجتماع می‌نمایند و کرامات بسیاری از این امامزاده بزرگوار مشهود است.

عظمت و شکوه آن بارگاه مطهر در تعدد زائر و همچنین کثرت موقوفات و نذورات و خدمه باعث شد تا در سال ۱۲۶۶هـ. ق عالم بزرگوار مرحوم ملا محمد

نراقی دستور ترقیم کتابچه‌ای جهت امورات امامزاده از قبیل نذورات و موقوفات بقعه و مصارف آن و همچنین شرح وظایف خدمه و صاحب منصبان را صادر نمودند که به بررسی آن خواهیم پرداخت.

متن کتابچه^۹

بسم الله الرحمن الرحيم

الْحَمْدُ لِلَّهِ كَمَا هُوَ أَهْلُهُ وَ مُسْتَحَقُّهُ وَ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ عَلَي سَيِّدِ الْبَرِيَّةِ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِهِ، بر رأی صافیه قاطبه اهل آسمان و شیعیان امام زمان عَجَلُ اللهُ فرجه پوشیده و مخفی نماناد که چون از برای مزار فیض الأنوار امامزاده واجب التعظیم و التکریم سلطانعلی ابن الإمام الهمام محمد بن علی الباقر عَلَيْهِ آفُ التَّحِيَّةِ وَ السَّلَامِ واقعه در مشهد اردهال، رقبات و املاک موقوفه مقرر است که در سوائف زمان تاکنون به وقفیت بقعه متبرکه و مصارف متعلقه به آن معمول است و به جهت امور موقوفات مزبوره و دوران مهمات متعلقه به آن سرکار فیض آثار^{۱۰}، قانون و دستورالعملی لازم است از برای کیفیت کفالت مهمات متعلقه به آن سرکار از داد و ستد موقوفات و امر و نهی خدمه و بست و گشاد بقعه متبرکه و تلاوت کلام الله و تسویه ساحات و سراداری و میرابی و چراغ افروزی و تعمیرات لازمه و سایر ملزومات مقرر که از برای هر یک شخصی شایسته معین شده و تعیین مبلغ از وجوه موقوفات مزبوره در ازای هر یک از مناصب مقرر و صرف تعمیرات و روشنایی و سایر مصارف لازمه واجب بود و در سوابق ازمنه گاهی به جهت تعیین بعضی از فقرات مسطوره اختلالی در نظم امور آنجا حاصل بود لهذا به تاریخ حال که اول فروردین ماه ویت نیل^{۱۱} خیریت دلیل، مطابق جمادی الأولى سنه ۱۲۶۶ ناقصه هجریه است امور مذکوره به تشخیص و تعیین و اجاره اولیای شریعت مطهره و امانت ملت حنفيه مقدسه یعنی سرکار شریعتمدار فخر العلماء الراسخین وَ عُمَدَةُ الْفُقَهَاءِ الْعَامِلِينَ، قُدْوَةٌ الْمُحَقِّقِينَ وَ زُبْدَةُ الْمُدَقِّقِينَ، الْحَبْرُ الْمُعْظَمُ وَ النِّحْرِيُّ الْأَعْظَمُ، طَائِفُ بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ

و زائِرُ بَيْتِ اللَّهِ مَرَقْدِ سَيِّدِ الْأَنَامِ عَلَيْهِ وَ عَلَيَّ آلِهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ، مُجْتَهَدُ الْعَصْرِ وَ الزَّمَانِ جَنَابِ أَجَلِ أَكْرَمِ مَوْلَانَا حَاجِي مَلَا مُحَمَّدٍ ۱۲ أَدَامَ اللَّهُ أَيَّامَ إِفَاضَتِهِ، از قرار به تفصیل ذیل معین و مشخص گردید. موقوفات و منافع و اجارات آنها از قراری که حال مشخص و معین است چنانچه بعد از این نفع و نقصانی به هم رساند متولی و ناظر و نایب متولی به اطلاع یکدیگر در کل وجه مقررری ارباب مناصب و خدمت و تعمیر و روشنایی توزیع نمایند در وجه تسویه.

موقوفات:

۲۴۰ تومان

دفعه: مزرعه خوابق بیست طاق از جمله ۲۲ طاق از مجاری و اراضی معینه ۱۰۰ تومان

دفعه: درخت جوز بابت مشهور به درخت گنجه علی، واقعه در دشت علیا {یک اصله ۱۳}

دفعه: درخت جوز بابت مشهور به درخت علی رنیو، واقعه در دشت سفلی {یک اصله}

دفعه: درخت جوز بابت در اطراف وقفی اراضی قریه کرمهه {چهار اصله}
دفعه: مجاری هشت طاق از جمله ۲۴ طاق قریه کرمهه با اراضی و املاک
تابعه ۴۰ تومان

دفعه: مزرعه علی آباد شهره، ششدانگ بالتمام ۵۵ تومان

دفعه: مجاری نیم طاق از جمله ۲۴ طاق از قریه حسنارود ۵ تومان

مجاری دو سهم از چشمه فین سفیداب، اجاره:

جوبه وزن شاه ۱۴ ۱۰۰ من، ۳ تومان و یک قران قطن دانه دار به وزن شاه ۲۴

تومان و ۲ تومان و ۴۸۰۰ دینار نقداً ۳ تومان و ۵ قران

دفعه: املاک و مجاری معینه در قریه باریکرسف من قراء کاشان ۴ تومان

دفعه: مجاری یک طاق از مزرعه لاران الا پنج قدم واقعه مع زمین علام کریم ۳
تومان و ۵ قران

دفعه: املاک معینه در قریه سار یک تومان

دفعه: املاک در قریه ون ۵ قران

دفعه: یک در مزرعه دیر لته من مزارع کرجار، گندم ۲۵ من ۱۵، یک تومان

دفعه: املاک معینه در قریه جاسب ۵ قران

دفعه: ملک معین در قیاس آباد، گندم ۲۰ من، یک تومان

دفعه: دکه قیصریه کاشان، اجاره یک تومان

دفعه: یک دانگ از جمله ششدانگ قریه تیمور ۴ تومان

دفعه: دکان خبازی در لت حوض یک تومان

دفعه: دکان خبازی کوچک ایضاً یک تومان

دفعه: حمال سلطانی قریه علوی یک تومان و یک قران

دفعه: از بابت مزرعه سکرآب یک تومان

دفعه: دکان نعلبندی ایضاً

مصارف:

مخارج از روی قرارداد و دستورالعمل حساب اجل اکرم، معظمّ الیه و اجازه
ایشان در وجه ارباب مناصب و خدمه.

دفعه: مواجب جناب مستطاب، قدس القاب، شامخ الألقاب متولی، عشر اجارات
۲۴ تومان

دفعه: مواجب عالی جناب، قدس القاب، فضائل مآب، سلاله السادات آقا سید
ابراهیم ناظر سرکار ۱۲ تومان

دفعه: مواجب جناب خیر الحاج میر محمدعلی نائب متولی ۱۲ تومان

دفعه: مواجب عالی جناب، قدس القاب، آقا سید میرزا صدر الحفاظ ۴ تومان

در حاشیه این صفحه عبارات ذیل مکتوب و مههور به مهر می باشد:
 مخفی نماند که متولی که حال معین شود جناب مستطاب مجد الأمائل و الأکارم،
 کھف الحاج حاجی میرزا محمد کاشانی می باشد و اقدام به مقتضای تولیت و لوازم
 آن نماید. حرره «محل مهر» عبده الراجی محمد ابن احمد.

دفعه: موجب عالی حضرت آقا سید جعفر سرکشیک ۴ تومان

دفعه: موجب عالی حضرت آقا میر عظیم حافظ و روضه خوان ۶ تومان

دفعه: موجب عالی جناب فضائل مآب میرزا عبدالمطلب، مدرس ولد متولی ۵

تومان

دفعه: موجب عالی جناب، فضائل مآب آقا سید حسین کتابدار ۴ تومان

دفعه: موجب عالی حضرت آقا سید میرزا ولد مرحوم آقا میر جمال کلیددار

حرم ۳ تومان

دفعه: موجب عالی حضرت آقا سید کاظم حافظ ۴ تومان

دفعه: موجب عالی حضرت آقا میر مصطفی حافظ ۳ تومان

دفعه: موجب عالی جناب آقا سید نصرالله حافظ ۲ تومان

دفعه: موجب آقا سید فرج الله حافظ ۲ تومان

دفعه: موجب آقا سید اسدالله حافظ ۲ تومان

دفعه: موجب آقا سید عباس حافظ ۲ تومان

دفعه: موجب میرزا هادی روضه خوان و حافظ ۳ تومان

دفعه: موجب عالی جناب آقا سید ماجد پرده دار ۳ تومان

دفعه: موجب آقا سید عبدالوهاب مؤذن ۱۰ تومان

دفعه: موجب آقا سید باقر سرایدار و حافظ ۳ تومان

دفعه: موجب آقا سید حسین، فراش حرم و صفه و کفش کن و مسجد پایین پا

و بالای سر ۳ تومان

دفعه: موجب سید یوسف، فراش صحن مقدس و دالان رکنی و فضای درب

رکنی ۳ تومان

دفعه: موجب سید آقای فراش خیابان و مسجد بزرگ و راهرو مسجد ۲ تومان

دفعه: موجب سید احمد کفشدار ۲ تومان

دفعه: موجب میرزا داوود چراغچی ۳ تومان

دفعه: موجب آقا سید هاشم سرکشیک ۴ تومان

دفعه: موجب سید نصرالله میراب ۳ تومان

دفعه: موجب متصدی سرکار فیض مدار ۶ تومان

دفعه: موجب آقا سید محمد ۲ تومان

دفعه: موجب حاجی سید محمود ۳ تومان

دفعه: روشنایی حرم مبارک ۱۲ تومان

دفعه: روضه خوانی و حلیم و حلوا همه ساله ۵ تومان

دفعه: سمساری و بنایی و حجاری و فرش و غیره ۱۲۰ تومان

دفعه: صرف ضیافت جهت محاسبه ۲ تومان

جمع: ۱۰۱ تومان

۲۷۰

وقفنامه

واکاوی کتابچه موقوفات بقعه امامزاده علی بن محمد الباقری (ع)
(مشهد اردهال کاشان)

شرح وظایف ارباب مناصب و خدام:

شروط متعلقه به ارباب مناصب و خدمه بقعه سرکار فیض مدار امامزاده:
۱. شغل جناب متولی در عموم مهمات متعلقه سرکار فیض آثار و امر و نهی خدمه در خصوص خدمات متعلقه به ایشان و اجاره دادن املاک و مجاری موقوفات به استحضار جنابان ناظر و نایب متولی و ضبط وجوه موقوفه و قبض و بسط شمولاً مختار است و همچنین در تشخیص تعمیرات و سایر ملزومات معادل شمولاً مقرر آن در تنظیم و تنسيق امور آستانه مقدسه مختار است و اگر در کیفیت مصلحت امری اختلاف فیما بین ایشان واقع شود رجوع به صوابدید امنای حکام شرع مطاع نمایند.

۲. شغل جناب ناظر استحضار و سررسیدداری وجوه موقوفه و مصارف مقرر و تشخیص تعمیرات، به اذن متولی و همچنین قیام و اقدام به انجام مصالح لازمه املاک موقوفه از آستانه مقدسه که خارج از حساب مقرر ارباب حدیث بوده و سایر مناظم آستانه مقدسه به اذن متولی سرکار.

۳. شغل نایب متولی سررسیدداری محاسبات و ضبط قبوض و مراقب خدمه در قیام ایشان به خدمات مقرر ایشان در غیاب متولی و با حضور متولی به اذن متولی در جمیع امور.

۴. شغل متصدی بنایی و تحصیل ضروریات بنایی و سررسیدداری شمولاً که صرف سوخت و تعمیر و غیره می شود و اخذ وجوه اجاره از مستأجرین به اذن و اجازه متولی.

۵. شغل سه نفر فراش تصفیه ساحات روضه و ایوان و صحن مقدس و مسجد متعلقه به آستانه و حیاض و کف و سر فروش هر یک در مقام خود.

۶. شغل کلیددار حرم، بست و گشاد روضه، در صبح و شام و ضامن اشیاء و اجناس حرم است از شب تا صبح.

۷. شغل میراب و جوياً آب وارد کردن به حیاض و حمام و آوردن آب به مواضع مذکوره.

۸. شغل سرایدار، گشودن و بستن ابواب صحن مقدس در وقت ضرورت، غالباً در آستانه مقدسه بیتوته نماید و تنظیم صحن مقدس.

۹. شغل چراغچی، افروختن و اصلاح چراغها و شمعها در وقت مقرر در روضه و آستانه و ایوان و مسجد و دو امامزاده خارج در روضه حضرت بی تخلف و تصفیه چراغ و شمعدان و سایر متعلقات آن و حفظ اسباب روشنایی سرکار فیض مدار.

۱۰. شغل روضه خوان شبهای جمعه و روز جمعه در ایوان یا صحن مقدس به روضه خوانی و ذکر مصائب پیغمبر و اهل بیت طاهرین علیهم السلام و همچنین در ده

روز ایام عاشورا و سایر ایام مصیبت اشتغال نماید و ماه مبارک رمضان هر یک جدا گانه معمول دارند.

۱۱. شغل مؤذن در اوقات ثلاثه اذان بدون عذر شرعی در گلدسته آستانه اذان بگوید و پیش از صبح در گلدسته پیش خوانی کند.

۱۲. شغل کتابدار، حفظ کتب و کلام الله آنچه هست و احصار آنها در وقت ضرورت و تعهد جمیع آنها از ضیاع و تلف و مراقبت سایر خدمات متفرقه آن.

۱۳. شغل پرده دار، حفظ جمیع پرده ها و قنادیل از نقره و مس و اسباب ضریح مقدسه از آینه و غیره و تعهد جمیع آنها از ضیاع و تلف و مراقبت سایر خدمات متفرقه.

۱۴. شغل سرکشیک کفالت جمیع اسباب صحن و روضه و تعهد حفظ آنها از سرقت سارقین و تهیه اسباب روضه خوانی و مباشرت ذاکری و سایر خدمات متفرقه.

۱۵. شغل حفاظ مابین الطوعین در آستانه مقدسه حاضر شوند با وجود عدم ضرورت و مشغول تلاوت قرآن مجید شوند هر یک روزی یک جزو قرآن تلاوت نمایند که ماهی یک ختم قرآن بالاجماع در وقت مذکوره اگر همه حاضر باشند و إلا هر قدر از ایشان حاضر باشند به صورت بلند در تلاوت و هر یک حاضر نباشند به جهت ضرورتی نایب جهت خود تعیین نمایند و کل خدمه باید در هر صبح حاضر شوند.

۱۶. شغل صدرالحفاظ و الخدام خود تلاوت مقرر روزی یک جزو قرآن نماید و تعهد تلاوت سایرین را به طریق، مقرر نماید و تنظیم و تنسیق امر حفاظ و خدام در عهده اوست مع نیابت جناب ناظر با نبودن آن.

مبلغ یکصد و بیست تومان شمولاً که جهت مصرف تعمیر و فرش و سایر ضروریات آستانه مقدسه معین شده چنانچه زیاده از این تعمیر ضرورت به هم رساند از بابت شمول سایر وظایف علی حسب التقسیم و التسهیم بردارند.

مبلغ دوازده تومان که به جهت روشنایی مقرر شده باید دو شمع بزرگ در بالای سر و پایین پا تا صبح بسوزد در عرض سال و در شرفه ضریح شمع‌های کوچک سوخته شود و دو شمع در مزار کثیر الأنوار امامزاده عبدالله و امامزاده اسماعیل در اول شب سوخته شود.

هر سال در آخر سال متولی ضیافتی در مشهد از شمول موقوفات که به جهت تعمیر و غیره مقرر شده معادل دو تومان رایج، خزانه شمار و ناظر و نایب و از رؤسای خدمه و غیره تا ده نفر یا زیاده حاضر سازد و به توسط متولی و ناظر و نایب، محاسبات گذشته و تحویل قبض و برات کرده، طوماری ممهور به امهار ایشان نوشته و تفریق محاسبه و رسیدگی کل امور ایشان شود به استحضار امینی از جانب اجل اکرم سرکار شریعتمدار آقای معظم حاجی ملا محمد آدام فضل و هرگاه در مشهد نشود در هر موضع که جناب اجل اکرم شریف می‌باشند در محضر ایشان حساب رسیده شود و مفاصا گرفته شود از سرکار ایشان یا معتمدی از ایشان هر یک از خدمه در شغل خود گواهی نمایند و مکرر تخلف بدون ضرورت نمایند متولی بعد از اجرای مخالفت او بر ناظر و نایب، او را معزول نماید و دیگری را به جای او منصوب سازد.

هر یک از ارباب مناصب و خدمه که حال معین هستند و در ذیل اشاره به ایشان شده وفات نمایند چنانچه در اولاد و اعقاب او کسی بوده باشد که شایسته شغل او باشد، او اولی به آن شغل و منصب خواهد بود و اگر در این سلسله چنین کسی یافت نشود متولی به فرموده حاکم شرع دیگر را منصوب سازد.

بسم الله الرحمن الرحيم

«وَمَنْ يَعْظُمُ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ» سطر به این که تنظیم و تنسیق امور متعلقه به موقوفات و سایر لوازم بقعه متبرکه حضرت قدسیه قُدْوَةُ الْأَوْلِيَاءِ وَ سُلَالَةُ الْأَئِمَّةِ الْأَصْفِيَاءِ، فخر دودمان نبوت و مظهر آثار کرامت امامزاده واجب التعظیم السلطانعلی بن إمام الهمام مُحَمَّدٍ الْبَاقِرِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ عَلَى آبَائِهِ وَ أَوْلَادِهِ

الطاهرین لازم است و چون امور متعلقه به آن سرکار فیض آثار خالی از اختلال نبود به جهت نظم امور آنجا قانون کلی و دستور مستمری در کیفیت مشاغل و خدمات ارباب مناصب و خدام و تعیین وظایف ایشان و سایر تصارف لازمه آن مزار فیاض الأنوار در موقوفات مقرره آنجا لازم بود لهذا قوانین و شروط مقرر در این کتابچه تعیین و به اذن و اجازه این خادم شریعت مطهره مقرر گردید و تخلف از آن جایز نیست و چنانچه احدی از ارباب طمع و اصحاب اغراض نفسانیه در مقتضای آن عدول نمود و مخالفت نماید مورد سخط الهی و مستوجب عقوبت اخروی خواهد بود و بر ارباب شوکت و علا و صاحبان حشمت و اعتلاء به مقتضای امر واجب الإهتمام «تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى» تقویت در اجرای آن، علی مرور الدهور و منع در خیر در مخالفت آن لازم است. حرره العبد الخاطی فی شهر ذیقعدة الحرام سنه ۱۲۶۶.

«محل مهر» عبده الراجی محمد ابن احمد ۱۲۳۵

«محل مهر» عبده الراجی ... الحسینی

سجلات صفحه هشت:

حسب الإجازة بندگان شامخ الأركان سرکار شریعتمدار معظم الیه حجت الإسلام مقرر شده به تفصیل مشروح، موافق صلاح و سداد و موجب انتظام امور بقعه متبرکه است.

«محل مهر» زین العابدین بن حسین الحسینی

«محل مهر» عبده ... الحسینی

«محل مهر» الواثق بالله، عبده الراجی محمد

«محل مهر» عبده محسن ابن محمد جعفر الحسینی

«محل مهر» عبده محمد علی الحسینی

صح ما رقم فيه. حرره الأثم. «محل مهر» عبده ... الحسینی

سجلات صفحه آخر:

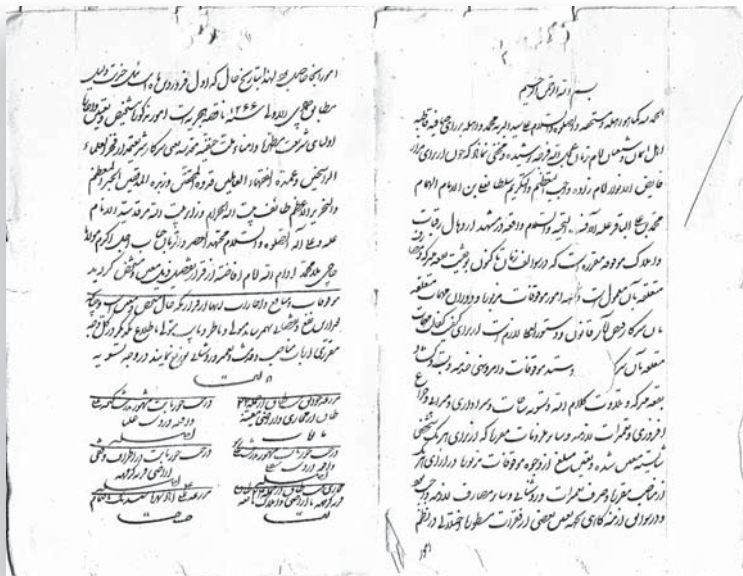
«محل مهر» جلال الدین بن محمد علی

«محل مهر» عبده الراجی نصرالله ابن احمد

«محل مهر» عبده علی ابن احمد

«محل مهر» لا اله الا الله الملك الحق المبين. عبده محمد جعفر الحسيني

تصاویر کتابچه:

پی‌نوشت‌ها:

۱. سیاق یکی از انواع خطوط الفبایی است که روزگاری شیوه رایج عددنویسی در بسیاری از متون رسمی و حقوقی بوده است. خطوط سیاق این مقاله با همکاری و راهنمایی استاد گرامی جناب آقای اسدالله عبدلی آشتیانی بازخوانی گردیده است.
۲. اردهار از دو واژه «آرَدَ» به معنای پاکی و تقدّس و «هار» یا «هَر» به معنای کوه و رشته کوه است. حرف «ر» به «ل» تبدیل شده و اردهار، اردهال خوانده شده است.
۳. خورشید اردهال، ص ۱۴.
۴. منتهی الآمال، ص ۷۹.
۵. بحارالانوار، ج ۴۶، ص ۳۶۵؛ ترجمه تاریخ یعقوبی، ص ۲۹۱.
۶. رجال شیخ طوسی، ص ۲۴۴، رقم ۳۳۷۸ به نقل از مجله فرهنگ کوثر، شماره ۶۲، ص ۱۳۳.
۷. تاریخ قم، ص ۲۷۰.
۸. شهید اردهال، ص ۱۶.
۹. تصاویر کتابچه در انتهای این مقاله قابل رؤیت می‌باشد.
۱۰. سرکار فیض آثار: این عبارت احترام‌آمیز از عصر صفوی برای برخی زیارتگاه‌های مهم مانند حرم مطهر رضوی استفاده می‌شده است.
۱۱. ویت‌تیل یکی از سال‌های جلالی است که به سال سگ معروف است.
۱۲. ملا محمد بن احمد بن محمد فاضل نراقی از علما و فقها و مدرسان معروف ایران در قرن سیزدهم هجری. وی در ۱۲۱۵هـ. ق در خاندان علم و دانش به دنیا آمد. پدرش حاج ملا احمد و پدربزرگش حاج ملا محمد مهدی هر دو از بزرگ‌ترین فقهای ایران و جهان تشیع بودند. او پس از تحصیل علوم دینی از پدر خود اجازه اجتهاد دریافت داشت و به «عبدالصاحب» ملقب و به «حجة الاسلام» معروف شد و تولیت «مدرسه سلطانی» که فتحعلی شاه در کاشان ساخته بود به او واگذار گردید.
- در ۱۲۴۱هـ. ق هنگامی که سید محمد طباطبایی معروف به سید محمد مجاهد برای بسیج مردم ایران بر ضد روس‌ها، اعلام جهاد داد و به همراه گروهی از علما از تهران عازم اردوگاه لشکر ایران در چمن سلطانیه شد، ملا محمد نراقی به همراه پدرش حاج ملا احمد در هجده ذی‌القعدة به آنان پیوست و همه علما فتوای جهاد بر ضد روس‌ها دادند. آنان در میان اردوگاه‌های لشکر ایران به وعظ و تبلیغ پرداخته و لشکریان را به جهاد با دشمن ترغیب می‌کردند.
- در ۱۲۷۳هـ. ق که دولت ایران به هرات حمله کرد و آن شهر را در محاصره گرفت، دولت انگلستان بر

احترام خاصی برای او قائل بودند. محمد شاه یک بار به رسم خلعت به او عطا و عبایی هدیه داد و اظهار محبت نمود. در ۱۲۶۷ هـ. ق که ناصرالدین شاه به همراه امیر کبیر به کاشان آمد. حاج ملا محمد و علمای کاشان تا یک منزل به استقبال آنان رفتند. در ۱۲۷۱ هـ. ق نیز که حاج ملا محمد به همراه پسرش میرزا جلال‌الدین پس از زیارت امام رضا علیه السلام به تهران وارد شد در منزل صدر اعظم (میرزا آقا خان نوری) فرود آمد و به دیدار ناصرالدین شاه رفت و شاه نیز در روز عید غدیر از او بازدید کرد و او را حشمتی بزرگ نهاد و همراهان او را به تشریفات ملکی و عطای خسروانی خرسند داشت.»

حاج ملا محمد از مشایخ شیخ جعفر شوشتری بود و چندین کتاب تألیف کرد، از جمله: انوارالتوحید، در کلام، المرصد، در مسائل مهم اصول، مشارق الاحکام، در برخی از قواعد مهم فقه. وی در ۲۳ محرم ۱۲۹۷ در هشتاد و دو سالگی در کاشان درگذشت و در جوار پدرش دفن شد.

۱۳. واحد شمارش درخت

۱۴. هر یک من به وزن شاه ۶ کیلو گرم و ۲ من تبریز است.

۱۵. ۲۵ من به وزن شاه است که ۵۰ من تبریز است.

خلاف معاهدات قبلی خود به ایران حمله نمود و بوشهر را به اشغال خود درآورد.

در اعلامیه‌ای که در مسجد شاه قرائت گردید دولت ایران به انگلستان اعلام جهاد کرد و متعاقب آن علمای سراسر کشور، طی نامه‌هایی که به پایتخت ارسال داشتند ضمن اعلام جهاد بر ضد انگلستان، آمادگی نظامی خود و داوطلبان تحت امر خویش را به اطلاع رساندند. از جمله این علما حاج ملا محمد نراقی بود که به همراه میرزا ابوالقاسم مجتهد و آقا سیدمهدی از کاشان اعلام جهاد کرده و آمادگی نظامی مردم آن ولایت را اعلام داشتند. در ۱۲۶۴ هـ. ق و در آغاز جلوس

ناصرالدین شاه قاجار به سلطنت، ملا حسین بشرویه‌ای که از مبلغان سید محمدعلی باب بود، به کاشان آمد و در دیدار با حاج ملا محمد، او را به پذیرش دعاوی باب دعوت کرد. حاج ملا محمد پس از ملاحظه تفسیر سوره یوسف و زیارت‌نامه باب، اغلاط مشهود آن را برشمرد و با خشم به او اظهار داشت: «بدین مزخرفات لاطایل و ترهات بی حاصل، به غایت مرام واصل نتوان شد» و او را از نزد خود براند.

روابط ملا محمد با محمد شاه و ناصرالدین شاه حسنه بود و آن دو

منابع:

۱. قرآن کریم.
۲. بحار الانوار، مجلسی، جلد ۴۶، موسسه الوفاء، چاپ اول، بیروت، ۱۴۰۳ق.
۳. تاریخ یعقوبی، احمد بن ابی یعقوب، جلد ۲، ترجمه: محمد ابراهیم آیتی، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، چاپ سوم، تهران، ۱۹۷۷م.
۴. تاریخ قم، سید علی محسنی، مؤسسه انتشارات مشهور، چاپ اول، قم، ۱۳۸۳.
۵. خورشید اردهال، سید حسین عابدینی اردهالی، انتشارات سفیر اردهال، تهران، ۱۳۸۸.
۶. شهید اردهال، سید محمد مهدی رضا توفیق، پیام مهدی، چاپ اول، قم، ۱۳۷۶.
۷. منتهی الآمال، شیخ عباس قمی، مطبوعات حسینی، تهران، ۱۳۸۷.
۸. مقاله «شهید اردهال»، نویسنده: حبیب الله سلمانی آرانسی، مجله فرهنگ کوثر، شماره ۶۲، تابستان ۱۳۸۴.